

BÖLÜM 17

Deliryum ve Demansa Profesyonel Yaklaşım

Havva AKPINAR¹
Fatmanur ÖZCAN²

Öğrenme Hedefleri

1. Deliryum ve demans kavramları hakkında bilgi sahibi olabilme
2. Deliryum ve demansın belirti bulgularını ayırt edebilme
3. Deliryum ve demansın önlenmesi, tedavisi ve yönetimini öğrenebilme
4. DSM-V'e göre deliryum ve demans tanılarıyla ilgili farkındalık kazanabilme
5. Deliryum ve demans arasındaki farklılıkları ortaya koyabilme

Bölüm Başlıkları

Deliryum

- Deliryumun Tanımı, Belirti Bulguları ve Klinik Seyri
- Deliryumun Epidemiyolojisi ve Etiyolojisi
- Deliryum Tanı Kriterleri (DSM-V)
- Deliryumun Önlenmesi, Tedavisi ve Yönetimi

Demans

- Demans Tanımı, Belirti Bulguları ve Klinik Seyri
- Demansın Epidemiyolojisi ve Etiyolojisi
- Demans Tanı Kriterleri (DSM-V)
- Demansın Tedavisi ve Yönetimi

Deliryum ve Demans Karşılaştırması

Örnek Vaka

Gözden Geçirme Soruları

Kaynaklar

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Psikiyatri Hemşireliği AD, Muğla. havvaakpınar@mu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-6309-8135

² Uz. Hemş., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik AD, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Doktora Programı, Muğla. fatmanurozcan208@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-4965-1747

4- Aşağıdakilerden seçeneklerden hangisi demanslı hasta bakımındaki temel hedeflerden birisi değildir?

- A) Hastanın fonksiyonelliğinin korunması
- B) Yaşam kalitesinin artırılması
- C) Terapötik ortamın oluşturulması
- D) Eski yaşadığı çevreden uzaklaştırılması
- E) Hastalığa bağlı yaşadığı kayıplarla ilgili destek sağlanması

5- Deliryum ve demans arasındaki farklar değerlendirildiğinde aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Deliryumda aylar sonra bile belirtilerde düzelme görülebilirken demansta geri dönüşüm pek mümkün değildir.
- B) Deliryumda bellek demansta ise dikkat bozukluğu ön plandadır.
- C) Deliryumda uyku uyanıklık döngüsü bozulurken demansta genellikle bu döngü etkilenmez.
- D) Deliryum ani başlangıçlı demans ise genellikle yavaş başlangıçlıdır.
- E) Deliryumda belirtiler günler haftalar içinde dalgalı bir seyir gösterirken demansta aylar yıllar sürebilir.

Cevap Anahtarı: 1- A, 2-D, 3-C, 4-D, 5-B

Kaynaklar

- 1- World Health Organization (WHO). Ageing and Health. <https://www.who.int/newsroom/factsheets/detail/ageing-and-health>. Erişim Tarihi: 21.09.2023
- 2- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Haber Bülteni, 17 Mart 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-20229667#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=Ya%C5%9F1%C4%B1%20n%C3%BCfus%20olarak%20kabul%20edilen,9%2C9'a%20y%C3%BCkseldi>. Erişim Tarihi: 21.09.2023
- 3- Townsend MC. *Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliğinin Temelleri*. Özcan CT, Gürhan N. (Çev. Ed.). Ankara. Akademisyen Tıp Kitabevi. 2016.
- 4- *Amerikan Psikiyatri Birliği, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, Beşinci Baskı (DSM-V), Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı*. (Koroğlu E. Çev.) Hekimler Yayın Birliği. Ankara, 2013.
- 5- Özer BK, Ulusoy GZ, Kanlı İ. ve ark. Deliryum. *Çukurova Tıp Öğrenci Dergisi*, 2022;1(2):61-68.
- 6- Karan AM, Akın S. Terminal yaşlı hastaya yaklaşım. *Klinik Gelişim* 2012; 25: 90-94.
- 7- Yılmaz, GR. (2020). *Yoğun bakım hemşirelerinin deliryum hakkındaki farkındalıkları ve deliryum yönetimlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.

- 8- Aslangül S, Ayhan F, Terzioğlu C. Deliryum yönetiminde farmakolojik olmayan hemşirelik yaklaşımlarının değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilim Derg* 2022;15(2):273-291. doi:10.26559/mersinsbd.1051142
- 9- Bilge ÜE, Kaya M, Özalp G. ve ark. Erişkin hastalarda postoperatif yoğun bakım ünitesinde deliryum insidansı. *Turkish Journal of Anaesthesiology and Reanimation*. 2015; 43: 232-9. DOI: 10.5152/TJAR.2015.93798
- 10-Topuz Ş, Doğan N. Bir üniversite hastanesinin yoğun bakım ünitelerinde çalışan hemşirelerin deliryum konusuna ilişkin bilgi düzeyleri. *Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 2012;14(3).
- 11-Karadaş C, Özdemir L. Deliryumun yönetiminde farmakolojik olmayan yaklaşımlar ve hemşirenin sorumlulukları. *Journal of Psychiatric Nursing*. 2019;10(2):137-142. DOI: 10.14744/phd.2019.81994
- 12-Kızıl ÖTE, Turan E. (2017). Deliryum ve Demans. [Online] Erişim Adresi: https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/71196/mod_resource/content/0/DELIRYUM_ve_DEMANS.pdf. [Erişim tarihi: 21.09.2023]
- 13-Ağar A. Yaşlılarda ortaya çıkan psikolojik değişiklikler. *Journal of Geriatric Science* 2020; 3 (2): 75-80. DOI: 10.47141/geriatrik.744968
- 14-Wilson EJ, Mart FM, Cunningham C. et al. Delirium. *Natura Reviews Disease Primers*. 2020;6,90. <https://doi.org/10.1038/s41572-020-00223-4>
- 15-Özdemir L. Yoğun bakım hastasında deliryumun yönetimi ve hemşirenin sorumlulukları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2014, 90-98.
- 16-Dilek F, Bitek ED, Erol Ö. Yoğun bakım tedavisi alan yaşlı hastalarda sık görülen sorunlar ve hemşirelik bakımı. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi* 2015;19(1).
- 17-Mattison LPM. Delirium. *Annals of Internal Medicine*. 2020;202:6;173,7. <https://doi.org/10.7326/AITC202010060>
- 18-Özsaban A, Acaroğlu R. Yoğun bakım hastalarında deliryum ve yaşam modeli doğrultusunda bakımı. *Florance Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 2015; 23 -2: 146-151.
- 19-Çınar AM, Balıkcı A, Sertoğlu E. ve ark. Deliryum patafizyolojisinde CRP, TNF- α ve IGF-1'in rolü. *Archives of Neuropsychiatry* 2014; 51: 376-382. Doi: 10.5152/npa.2014.6999
- 20-Doğu Ö, Kaya H. Yoğun bakımda deliryum ve hemşirelik bakımı. *Journal of Human Rhythm*. 2017; 3(2): 80-84.
- 21-Thom PR, Levy-Carrick CN, Phil M. et al. Delirium. *Treatment in Psychiatry*. 2019;176,10. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2018.18070893>
- 22-Inouye KS, Westendorp GJR, Saczynski SJ. Delirium in elderly people. *The Lancet*; 2014;383; 9920, 8-14; 911-922. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(13\)60688-1](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(13)60688-1)
- 23-Anmak, H. (2021). *Acil servise mental durum değişikliği ile başvuran 65 yaş üstü hastalarda 4'A'S test (4AT) deliryum değerlendirme ölçeğinin deliryum tanısındaki yeri.* (Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- 24-Bölüktaş PR. Yoğun bakım ünitelerindeki yaşlı hastalarda deliryumun değerlendirilmesi, önlenmesi ve yönetimine ilişkin stratejiler. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi* 2015;19(2).
- 25-Kaya E, Sönmez S, Barlas F. Deliryum. *Okmeydanı Tıp Dergisi* 29(Ek sayı 2):70-74, 2013. doi:10.5222/otd.sup2.2013.070
- 26-Uysal AD, Karalar CB, Türeyen A. Yoğun bakım hastasında gelişen deliryum vakasının Roy Adaptasyon Modeline göre incelenmesi. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*. 2022;26(3):124-131.

- 27-Sarı N, Giersbergen YM. Yaşlılarda deliryum, demans ve depresyonun değerlendirilmesi ve hemşirelik bakım rehberi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2017;33 (3): 138-152.
- 28-NICE clinical guideline. Delirium: diagnosis, prevention and management. [Online] <https://www.nice.org.uk/guidance/cg103/resources/delirium-prevention-diagnosis-and-management-in-hospital-and-longterm-care-pdf-35109327290821> [Erişim tarihi: 21.02.2023]
- 29-Feyzioğlu A. Demans kliniğinden takipli hastaların kesitsel bir analizi. *İKSSTD* 2020;12(3):276-9. doi:10.5222/iksstd.2020.90377
- 30-Dilek F, Ünal A, Ünsar S. İleri evre demans hastasında hemşirelik bakımı: olgu sunumu. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*. 2017;4;(2):125-131. DOI: 10.17681/hsp-dergisi.281474
- 31-Özdemir O, Özdemir GP. Psikotik belirtilerle başvuran bir demans olgusu. *Cukurova Medical Journal* 2013; 38(3): 482-486.
- 32-Yorulmaz E, Dirik G. Demans tanısı olan kişilere bakım verenler ve bilişsel davranışçı terapi: sistematik derleme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2021; 13(2):170-191. doi: 10.18863/pgy.732086
- 33-Mitchell LS. Advanced Dementia. *The New England Journal of Medicine*. 2015; 372:2533-2540. DOI: 10.1056/NEJMcp1412652
- 34-Demir G. Demans ve hemşirelik bakımı. *Black Sea Journal of Health Science*.2018;1(2):35-39.
- 35-Okudur KS, Dokuzlar Ö, Sosyal P. ve ark. Demans ve komorbid hastalıklarla ilişkisi. *Geriatrik Bilimler Dergisi* 2018; 1(2): 32-39.
- 36-Büyükturan, Ö. (2014). *Alzheimer demans hastalarında egzersiz eğitiminin fonksiyonellik üzerine etkilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- 37-Şat, S. (2020). *Haşif bilişsel bozukluk ve erken evre Alzheimer tipi demans hastalarında yönetici işlevler ve ileriye dönük bellek performanslarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- 38-Dişçigil G, Ayan SF. Erken evre demans hastalarına ve yakınlarına yaklaşım. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi* 2019; 23 (3): 128-135. doi: 10.15511/tahd.19.00328
- 39-Eğilli, SC. (2016). *Demanslı hastaya bakım verenlerin bakım yükü ve etkileyen etmenler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi. İstanbul.
- 40-O'Brien TJ, Thomas A. Vascular dementia. *The Lancet*. 2015;386;10004, 24-30; 1698-1706. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(15\)00463-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(15)00463-8)
- 41-Bang J, Spina S, Miller LB. (2015). Frontotemporal Dementia. *The Lancet*. 2015;386, 10004;1672-1682. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(15\)00461-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(15)00461-4)
- 42-Arvanitakis Z, Shah CR, Bennet AD. Diagnosis and management of dementia: Review. *JAMA*. 2019;322(16):1589-1599. doi:10.1001/jama.2019.4782
- 43-Yılmaz G, Karaca EK. Demans tanısı alan ve almayan geriatrik bireylerin beslenme durumlarının değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 2021;15(3): 521-530. DOI: 10.21763/tjfm.883284
- 44-Onat ŞŞ, Biçer S, Özgirgin N. Geriatrik hastalarda unutkanlık mı? Demans mı?: bir olgu nedeni ile. *Türk Osteoporoz Dergisi* 2013;19: 56-7. DOI: 10.4274/tod.95866
- 45-Jing W, Willis R, Feng Z. Factors influencing quality of life of elderly people with dementia and care implications: A systematic review. *Archives of Gerontology and Geriatrics*. 2016;66;23-41. <https://doi.org/10.1016/j.archger.2016.04.009>

- 46-Kasar SK, Yıldırım Y. İleri demans hastalarında palyatif bakım. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences* 2017;9(2):164-70. doi:10.5336/nurses.2016-52492
- 47-Özkan H, Üstündağ A. Alzheimer hastalığında demans düzeyinin vücut kompozisyonuna ve bazal metabolizma hızına etkisi. *Pamukkale Tıp Dergisi* 2021;14(1):201-207. doi: <https://dx.doi.org/10.31362/patd.749681>
- 48-Hamamcı M., Karaaslan Ö, Büyükkızmaz M. Demans hastalarına bakım verenlerin uyku kalitelerinin değerlendirilmesi. *Bozok Tıp Derg* 2019;9(4):88-93. DOI: 10.16919/bozoktip.571437
- 49-Ballı, NF. (2019). *Demans hastalarında tedaviye uyunç ve klinik eczacının rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- 50-Loy TC, Schofield RP, Turner MA. Genetics of dementia. *The Lancet*. 2014;383,9919,1-7;828-840. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(13\)60630-3](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(13)60630-3)
- 51-Erebağ S. Demans hastalarının bakım verenlerine karşı saldırgan davranışları üzerine nitel bir araştırma. *Sosyal Çalışma Dergisi*. 2019,3,1;81-91.
- 52-T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Demans Bakım Modeli Raporu (2017). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı- Kasım 2017. [Online] Erişim Adresi: <https://www.aile.gov.tr/media/9332/demans-bak%C4%B1m-modeli-proje-kitab%C4%B1.pdf> [Erişim tarihi: 21.09.2023].
- 53-Atkan, F. (2017). *Demans bakım vericilerine göre hastaların nöropsikiyatrik belirtileri ile günlük yaşam aktivite düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.